

Da nogle af jer startede den ny kvindebevægelse herhjemme var jeg 23 år og helt optaget af lige at have fattet »socialismen« - lave studenteroprør og spændende projekter på Psykologisk Laboratorium - være kæreste med Klaus - rejse ud i verden og hjem igen - og begynde at leve kollektivt.

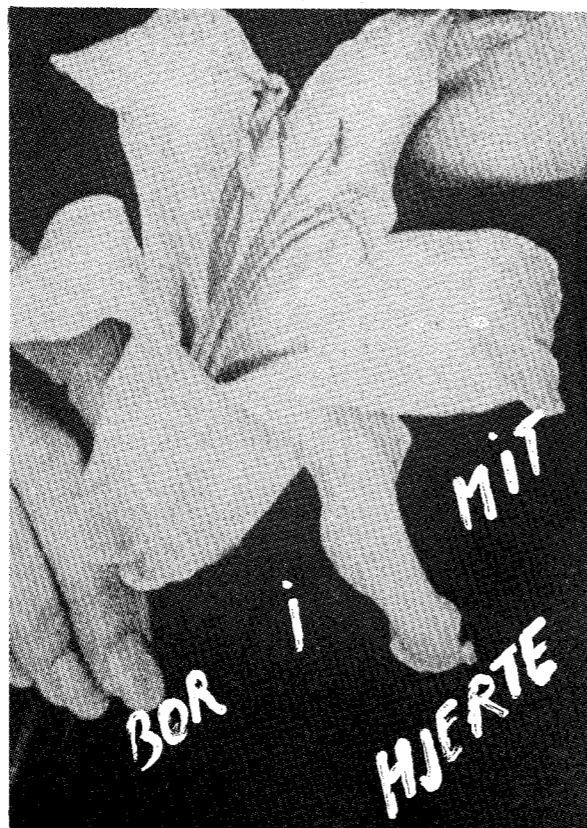
Da jeg kom hjem fra et år i Rumænien var der et hus i en gammel gade i København, der var »kvindehus«. Jeg undrede mig, nysgerrig og misundelig, udsurgte min bedste veninde, men kom aldrig selv derhen - før jeg som gravid marcherede op ad trapperne til Lises fødselsforberedelsesgruppe, som jeg var sikker på ville handle om mig.

Med mave på turde hun!

Det var ligesom at komme hjem.

Det med undertrykkelsen rørte mig ikke så dybt - det var jo bare ligesom arbejderklassen henne på psykologi - det var samfundsmæssigt. Men det var sjovt, det var gladt og rart, det var *lüksus* at være sammen med kvinder - bare - ligesom at lege og være på spejderlejr som barn.

Jeg fødte min unge og Lise fra fødselsgruppen var med, og jeg elskede hende og mig og kvindelivet for, at en fremmed kvinde kunne dele den dag med mig.

Næsten to år efter, i 74,ovre i Tarm i Vestjylland, var jeg med til at starte en kvindegruppe, fordi jeg fik desperat behov for væsentligt samvær. Vi var helt elektriske. Jeg *gloede* på de kvinder. Nogle af de store piger fra min ungdomsklub, nogle af deres mødre og naboer, nogle af lærerne fra gymnasiet.

Det varligesom juleaften - og meget mere.

Det var at gå indad og langt langt ud på én gang. Ind til mine legekammerater og min egen krop - og ud, til kvinder, kvinder som gruppe, allevegne. Ligesom når jeg tog en dosis stof og var på trip. Jeg kunne overskue uendeligt langt og se mine forbindelseslinjer derud, mærke slægtskab - og samtidig hver fiber i mig, mine hænder, min lyst, mit blod, min kvindeviden, hver en bittelille del af mig blev tydelig, virkelig, og *var med*.

Den oplevelse kunne jeg ikke dele med mænd. Ikke fordi jeg ikke ville. Jeg kunne ikke.

Efter kvindemøderne i Tarm skulle jeg køre 14 km hjem til Finn som jeg levede sammen med, og Hannibal min unge. Luften blev tykkere og tykkere derudad, bilen kunne dårligt mase sig vej igennem og ofte kunne jeg slet ikke mærke om jeg kom fremad. Tågen lå.

Hvad skulle jeg sige! Det kom ikke ham ved. Det var vores. Kvindernes. Den kvindernes ver-

den som var adskilt fra mænd kom ikke mænd ved - kunne ikke komme mænd ved - var en anden verden. For fanden, jeg ville gerne dele mit liv med ham Finn, men pludselig var der, pludselig opdagede jeg, en hel verden som *også* var min, som *også* var en del af mig - foruden den del jeg havde sammen med ham.

Hvorfor havde jeg aldrig kendt den før?

Åh.

Her kom den første vrede.

Hvorfor havde jeg ikke nogensinde taget kvinder alvorligt? *Levet* af dem, ja. Men løbet videre, ud i mandeverdenen og ofte konkret til mænd efter »det, der betød noget«.

Værst var det, at *også* kvindeligheden i mig selv var uset. Uset i bedste fald. Ugleset i værste.

Der er sort.

Kvindekærligheden kom. Uundgåeligt, tror jeg. Jeg kunne, måske, have været flere år om at turde den.

Nu havde jeg godt nok stadig enormt svært ved at fatte at to kvinder kunne tage hinanden så alvorligt, at vi kunne *leve* sammen - og dyrke ærter og holde avis og sådan, som voksne mennesker - men kærligheden til hende var jeg ikke i tvivl om.

Så susede jeg derudad, ud ad livet, sammen med de andre kvinder, på *dobbeltspor*.

På en glæde, energi og kærlighed som skabte min *kvindebevægelse* - alle ører blev foldet ud, endelig kunne vi høre, endelig kunne vi fortælle, endelig skabte vi sammenhæng og helhed i vores krop og sind og sjæl og tanker og kærlighed og liv i Herning. Henriette og Mie og Liese og Lis og Anne Marie og Jytte og mig. Og Kvindehuset og historiegruppen og matriarkatsgruppen og kvindehøjskolegruppen og rådgivningsgruppen og sangaftenerne i Herning, og Lesbisk Bevægelse og festivaler og provinsseminarer i Århus, og de allerførste kvindestudier på psykologi (kriminologi: er det rigtigt at kvinder laver giftmord? Psykiatri: anorexia nervosa må have noget med kvindelighed i oprør at gøre). Diskussioner med VS om det betimelige i kvindegrupper i partiet og verden. Basisgruppearbejde på sygehjælper-skolen i psykologitimerne.

Og samtidig. Samtidig eksploderede *smerten*. Kroppens åbenhed tillod ingen skjærmende barrierer, kvinders smerte - og længsel.

Usynlig - og dog levende, buldrende.

Vold og blod og undertrykkelse - usynliggørelse og ringeagt - af kvinder, som gruppe, uanset! - blev tydelig. Og mærkbar.

Kærligheden til kvinder gjorde det umuligt at holde øjnene lukkede for det. For slet ikke at tale om hjertet. Og pludselig - og endelig - stod *også jeg* midt i det, jeg hvide, velpassede, kloge kvinde, der plejede at klare mig: lesbisk ... badr!

Selv var jeg lige så bange for ordet lesbisk - men ikke bange for at være kvinde og elske kvinder. Åh nej.

Jeg husker det som »de åbnede øjnes tid«. Hele mit liv havde jeg været optaget af undertrykkelsesproblematik og maset mig ind i syge, tossede, sorte menneskers miljø - men først nu fattede jeg hvorfor sorte folk gik rundt og råbte »black is beautiful«. En ting er den intellektuelle forståelse, en anden ting den personlige oplevelse, og begge dele må være til stede for at skabe *erkendelse*, lærte min veninde Liese mig. Hun havde den personlige oplevelse, havde levet et almindeligt arbejderklassekvindeliv, indtil vi mødtes. Kvindegruppen bragte hende begrebet til at ordne oplevelserne og sansningerne, hun havde indeni sig, med, så de kom til at *hænge sammen*. Og mig bragte kvindegruppen oplevelser, som satte liv i min abstrakte »viden« og omformede den til erkendelse.

I al sin brogede mangfoldighed var min kvindegruppe i stand til alt. Da Lis blev syg og døende, påtog vi os at passe hende hjemme. Vi snakkede kun lidt om det. Det var indlysende. Så dér lå vi, to af os, klamrende os til hinanden, når det var værst. Hveranden nat var Gunnars, hendes mands. Og kvindemøderne levede omkring hendes seng.

Det var et vigtigt efterår, og svært. Vi vil gøre det bedre næste gang.

Forandringstid.

Jytte og mig flyttede til Visby.¹⁾ Til et hus og et stykke land der skulle komme til at rumme så meget mere end jeg kunne forestille mig. Eller rettere: som skulle rumme mine og andre kvinders visioner - og dem var der jo ikke nogen af os, der kendte de konkrete udtryk for! Hm!

Før sprang jeg – over mægtige bjerge og sletter – landede ind imellem med ét ben, men landingen bar i sig afsættet. Mest befandt jeg mig susende gennem luften. Nu landede det ene ben i den løse sorte sandmuld, og tæerne blev viklet ind i kvikrødder. Det andet ben stod! oppe i himlen. Sagt på en anden måde: taget skulle rives ned, undervisningsplanerne skrives, aftensmaden laves, børnene opdrages og og og, og det hele foregå på feministisk, revolutionær, anderledes sæt og vis!

Koks og ballade og dyb frustration.

Et lyrisk indslag i debatten:

*Vi vil hel're ha støv på gulvet
end støv på hjernen*

*vi vil hel're mangle et måltid
end kærlighet.*

*Det er vi, som er utopiske,
og har ena foden i himmelen
men den andra står på jorden,
og vi ved, vi ved, vi ved:*

*at de som har begge bena på jorden står stille
og var det ikke – sig os – bevægelse vi ville?*

Kvindehøj måtte – skulle – være ramme om et helt (helere) liv.

Ny viden var også ny måde.

Hvis kvinder er følsomme, skal følsomheden også komme til udtryk.

Hvis der skal være plads til ny viden, må der ryddes op i gammel viden og sandsynligvis kastes noget bort.

Mændene har adskilt krop fra sjæl, praktisk fra intellektuelt, konkret fra abstrakt, følelser fra fornuft.

Vi vil leve anti-autoritært og anti-hierarkisk.

Vi ved, hvad vi kæmper imod – til bevidstløshed. Men det andet, det vi længes imod?

Fra nu af bliver det meget komplekst.

Det betyder også, at jeg ikke kan genkalde mig tilstande fra årene på højskolen så entydigt som fra tiden før. Men jeg mener at forstå hvad der skete; forstå en kollektiv bølgebevægelse – et udviklingsforløb som en hel gruppe deltager i og som andre grupper starter senere (i et forandret, tidssvarende udtryk, men med den samme bevægelse).

Først sætter vi os i gang – suset – aktiv spruttende energi – ild. Der begynder at ske noget, der opstår noget, vi *skaber!*

Så – er det skabt, det er i gang, det kører. Det er selvfølgelig meget godt, men sig mig: *hvor-dan kører det?*

Kvalitativ problematisering.

Koks og kærlighed.

OK – problematiseringen *må* være med hele tiden, ustandselig bevægelse – og den selvsamme bevægelse skaber også hele tiden nye aspekter for mig – og er også hele tiden ny for nogle andre kvinder.

Og bølgen kammer over for mig, når jeg oplever, at det forhenværende er grobund for det næste, at det ikke er dødt, at det ikke er overstået!

Når jeg nu for eksempel for 117. gang står i en debat om autoritetsproblemer, så kan det ske, at jeg pludselig opfatter det på en ny måde, på et andet plan end der, hvor det plejer at være, på et plan hvor det er yderst vigtigt for mig, og samtidig er bare det at tale om autoritet nyt og omvæltende for en anden kvinde. Og – vi har begge to lige meget brug for de andre til at skabe handlingerne og debatten, for at vi kan trække ud, hvad vi hver især har brug for lige nu.

Jeg elsker at snakke med dem jeg følger med, ligner mest, vi kan flyve sammen. Men de andre, som snakker i helt andre baner, de skaber *brud* i mig – lyset kommer skråt ind – sommetider føles det krast og sommetider forærer det mig en ny dimension.

Lige så snart Kvindehøj var en realitet og ikke mere en drøm, så drøede vi ind i konkretiseringen og kritiseringsproblemer. Og det gjorde ondt.

Ondt at det overhovedet skete, at vi kvinder som vidste og ville så meget godt, alligevel ikke kunne finde ud af det uden koks.

Ondt at deltage i, at blive mistænkeliggjort, modarbejdet, og ikke-elsket, iblandt.

Men allermest ondt at møde ondskaben i mig:

Kvindehøj en vinteraften i den store sovesal. Alle ligger og sidder på gulvet og ser »*In the beginning of the end*«²⁾. Jeg har set den før – nyder forestillingen, og græmmes over fortællingen. Så – uden varsel – flyder billederne den forkerte vej, ned i mig, i stedet for at jeg ligger her hos Vivi-Ann og de andre og kigger op på dem. Den sorte kraft, den onde mulighed – hører også til inde i mit bryst! Det kunne lige så godt være mig der voldtog, som mig der blev voldtaget. Voldtægt havde altid været en sag jeg simpelthen så vidt muligt undgik, lod være at gå ind i krisecenterarbejde og lod være at arbejde med emnet i psykologipgaver og undervisning – jeg kunne ikke klare det.

Og nu var det mig.

Puhha. Det er godt at ligge i sine veninders arme i sådan en situation. Ikke fordi de kunne forstå noget særligt om hvorfor jeg hulkede, men de var der, udenom, for mig garanter for at kærligheden også eksisterede.

Fordi, tror jeg, fordi vi vil have det *hele* liv – i kvindebevægelsen generelt og på Kvindehøj så konkret, fordi vi dér faktisk deler en hverdag – så får vi så mange flere *følelser* frem end vi plejer at kende til. Følelser fylder enormt meget, når de ikke stoves væk! De første år var jeg chokeret over det, især selvfølgelig når de »forstyrrede« min lyst til aktivitet og handling. Selv kogte og boblede jeg lige så meget som nogen, men havde måske nok mere øvelse i at handle »alligevel«. Nu, efter flere år på Kvindehøj og flere år i den almindelige verden, tænker jeg som så, at hvis vi *vil* omfatte så meget af hver kvindes liv og nå så vidt og bredt og dybt, som vi faktisk vil, så må vi acceptere, at enhver ændring i og udvikling af et menneskes erkendelse indeholder en følelsesmæssig oplevelse og en følelsesmæssig justering af hendes helhed. Det lyder meget pænt – men det opleves sgu tit utrolig besværligt, tungt og angstvækkende.

Og det breder sig jo – de besværlige ting hver af os kæmper med, bliver del af de andre kvinders omgivelse. Fuldstændig ligesom i en kærnefamilie. Den positive side af det er så synliggørelsen – alle vænner sig til at vanskelige tilstande findes og kan håndteres, og alle har del i glæden over dem, der er vokset.

Ligesom alle har del i kollektivets nedture og stærke nye skud. Jeg tror ikke bare, det er mine forelskede ører, der sætter musik til, når jeg hører så mange kvinder glæde sig over »vores« dejlige ottekant, som Eva tegnede, da vi bad om noget andet end et firkantet hus³⁾.

Kvindehøj er en god kæreste, trofast som få og alligevel helt selvstændig. Den *bliver* og er stadig også min, selvom den også er andres. Den *ændrer* sig ustandselig, er modtagelig for både kritik og nye ideer, og uendelig *tålmodig* i sine fortsatte spiralbevægelser.

Jeg har mødt mere af mig selv og mere af jer andre i kvindebevægelsen end noget andet sted, det må være derfor den betyder mest for mig.

Skriveriet skal slutte. Men historien slutter ikke. Jeg arbejder fortsat på at klargøre modsætningerne og helheden i mig, og mine omgivelser er nu skurvogn, skov, børn og ro ved Sejrøbugten, samt en vrimmel af kvinder, opgaver, produkter og spørgsmål på Kvinfo⁴) i København. Min kvindebevægelse er i mig, med massevis af nysgerrige udløbere.

Mange af de ting, jeg har ønsket og kæmpet for er ikke sket. Verden går generelt langt mere ad helvede til. Men når ikke jeg »ser sort«, så møder jeg langt oftere, end før alt det her, *genkendelse* i andre, og jeg møder *resultater* af det, der er sket, i jeres andres udtryk: billeder, ord, undervisning, terapi, samliv, musik osv.

Jeg synes ikke det store anonyme samfund støtter vore bestræbelser – men *vi* gør!

Vibeke Nissen

-
- 1) Kvindehøjskolegruppen købte Visby kro i Sønderjylland i nov. 1978 og den første udflyttergruppe flyttede derned.
 - 2) Lyd/dias-show af Iben Holk, Renate Stendthal og Maj Skadegaard.
 - 3) Kvindehøjs sidste byggeri – en ottekantet træbygning i to etager med balkoner omkring og masser af lys indeni.
 - 4) Bibliotek, kvindeforskningssted og oplysningsforbund.